

Felip II

En el Quart Centenari de la Batalla Naval de LEPANT

per LLUIS ESTEVE i CRUAÑAS

Joan d'Austria

I. Antecedents

Salvador Ribes publicà la primera notícia sobre la participació guixolenc a la batalla naval de Lepant. Com que el text original és molt poc conegut, creiem interessant recollir-lo textualment. Diu així:

«45. No fue menos conocido Pedro Reig en la nombrada, y sabida batalla Naval de Lepanto que consta, que peleando su galera con valeroso esfuerzo, rindió el Navío sustentava la bárbara, y desvanecida presunción del Gran Turco, memorias tiene su Casa desta victoria en una vistosa flámula se llevó del Navío, que por timbre aún guardan sus descendientes, en medio del qual se ve imprimido la venerable figura de un Santo Crucifixo, rubricado por una parte de las Armas del Pontífice, y de la otra del Rey de España, y Señoría de Venecia, sin otros ricos, y costosos despojos, que liberal su Alteza D. Juan de Austria franqueó a nuestro Capitán Pedro Reig.»

El número 46 parla d'altres persones que no tenen res que veure amb Lepant. Després segueix:

«47. Y si de todos los Capitanes y esforçados sujetos ha producido esta Real Villa, se publicassen los servicios, y raros esfuerços, fuere dilatado, y prolixo este desaliñado bosquejo. Con que para la brevedad desta obra, solamente referiremos los nombres de algunos, porque es público se hallaron en dicha Austriaca, y marítima Armada ochenta hombres todos Capitanes, sin lo numeroso de los Soldados, todos hijos desta Villa. Y se justifica todo de los muchos despojos se hallan en dicha Villa repartidos en diferentes casas, que por calificación dellos enseñan en público a las Fiestas de ostentación. Nombrávanse, pues, estos Capitanes, el Capitán Oliver, el Capitán Guardiola, que feneció felizmente en los primeros encuentros de la bárbara furia del Turco, el Capitán Amat, el Capitán Camisó, que recibió de mano de su Alteza un dozel grande, y Magestuoso solio del impío, y tyrano Gran Turco, el Capitán Narcís Ferrer, el Capitán Oliva, el Capitán Francisco Falgueres, que vitorioso se llevó el Estandarte de Damasco, sellado con las armas de España, el Capitán Morrell, el Capitán Francisco Ferrer, el Capitán Gallart, el Capitán Miguel Seraphin, que obtuvo Privilegio de Militar, y de entretenido de quatro Galeras, con cien reales de sueldo todos los meses del señor Rey Don Felipe IV. cuya data es a 20. de Março 1609, el Capitán Miguel de Nuevas, el Capitán de tres Naves N. Pujades, el Capitán Sovar, el Capitán Matheo, el Capitán Seguer, el Capitán Caxa, el Capitán Durban, el Capitán Cabanes, el Capitán Font, el Capitán Rovirá, el Capitán Alzina, de cuyo antiguo linage testigo es el auto tiene su casa, autorizado en poder de Gonzales de Nava Escrivano de su Magestad a los 28. de Junio 1577. el qual atestigua, que en un libro intitulado, **Gratia Dei**, fol. 283. se halla una memoria, que califica este lina-

ge, el Capitán Julián, que conquistó el riquísimo gallardete, que ostenta todos los años su casa, y por último, el Protopiloto nombrado N. Gras, que trepando las encrespadas ondas, libró de mil tormentas la Nave que llevaba la Santidad de Adriano Pontifice, y doze Cardenales, con el Príncipe de Portugal, hasta conducirlos libres, y sanos a las orillas de la Real Villa de Guixoles, que mereció tener por huéspedes a tan altos Señores, y Príncipes de la Iglesia.» (1)

acabava mai i que deixà escurades les pobres finances municipals.

Cada vegada que un dels pledejadors exposava els seus raonaments, ho feia amb argumentacions llarguíssimes, moltes vegades impossibles de provar: la vinguda de Carlemany, l'existència del castell d'Alabric, la seva situació sobre el terreny... qüestions debatudes innombrables vegades. Les argumentacions que hem tingut a les mans estan impreses i se'n conserven bastants

Primera pàgina del Manifiesto de la Verdad... de Salvador Ribes, l'únic exemplar del qual hem vist a l'Arxiu Diocesà de Girona. No és un treball de tipus històric sinó un escrit que va "contra el venerable abad"; per tant, abans d'acceptar les seves afirmacions cal comprovar-les amb documents de primera mà

Aquestes breus notícies — 46 ratlles en un text de 76 pàgines, tamany foli — estan en el «Manifiesto de la verdad y vivo dibuxo de la antigua y Real Villa de San Felio de Guixoles... contra el venerable Abad...», escrit l'any 1674, això és, 103 anys després de Lepant, i no es recullen en cap document; suposem, per tant, que recullen una tradició. Per altra part, contenen faltes importants que un altre dia posarem al descobert.

L'abat del monestir guixolenc volia ésser senyor feudal de la vila i del seu terme; la Universitat, en canvi, desitjava deslliurar-se de les feixugues contribucions a què els monjos la tenien sotmesa. Discussió que originà un plet que no

amb el nom de «Memoriales», «Manifiestos» i «Alegaciones». N'hem pogut consultar 38, algunes amb més de cent pàgines tamany foli.

L'escrit d'en Ribes, en el qual s'han recollat els historiadors fins avui, forma part d'un d'aquests «Manifiestos» que, com diu el títol, va «contra el venerable abad». L'escrit, doncs, no pretèn demostrar la realitat d'un fet històric sinó guanyar un plet que en Ribes defensava per compte del municipi guixolenc. D'en Ribes, recordem-ho bé, no se li coneix ni un sol treball de tipus històric; era el que vulgarment se'n diu un picaplets en el bon sentit de la paraula, ja que era doctor en dret civil i canònic.

Poc devia importar-li si els guixolencs havien tingut un número més o menys crescut de capitans a Lepant. El que desitjava era demostrar que molts guixolencs, quants més millor, lluitaren a les ordres de capdills reials. Així constava que la Universitat obeïa als reis i no als monjos; que era vila reial i no monacal.

No obstant, els millors historiadors catalans han donat per vàlida la xifra de vuitanta capitans guixolencs que lluitaren a les ordres de Juan de Austria. ¿Es això possible? Segons Josep Iglésies (2), l'any 1553 — tan sols 18 abans de Lepant —, Sant Feliu tenia 253 focs que, valorats a 5 persones, donen una població de 1265 habitants. ¿Podia una població semblant tenir «ochenta hombres todos Capitanes, sin lo número de los Soldados, todos hijos desta Villa»? Segons els nostres càlculs, Sant Feliu tindria una vuitantena de mariners, i hem de convenir que no tots anaren a Lepant. D'ésser certa la nostra xifra, caldria rebaixar considerablement la d'en Ribes. Malgrat això, creiem que Sant Feliu tingué a Lepant una representació que hauria enorgullit qualsevol vila marinera però que ara, per haver-ne en Ribes exagerat el número, ens creiem obligats a rebaixar-lo per tal de deixar la cosa a un nivell més enraonat.

II. COMANDAMENTS GUIXOLENCS DELS SEGLES XVI i XVII

Per complir-se enguany el quart centenari de la batalla de Lepant, vam decidir estudiar aquells documents on creïem trobar referències noves que aclarissin, en un o en altre sentit, les notícies d'en Ribes; car entenem, com Vicens i Vives, que «el nostre bé i el nostre mal no han de tenir secrets» (3).

Hem dirigit les recerques als registres parroquials: llibre de baptismes (de 1522 a 1623), matrimonis (de 1576 a 1640) i defuncions (de 1558 a 1637) de l'Arxiu Parroquial, i a documentació diversa de l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols; també als llibres notariais d'inventaris i testaments de l'Arxiu Històric de Girona (avui a la Casa de la Cultura). El resultat ha estat sorprenent. Contra el que hom havia dit a Serra i Boldú (4), hem trobat nombrosíssimes referències que parlen de capitans, patrons i altres comandaments guixolencs enrolats a la marina espanyola.

Per elles sabem que, entre 1522 i 1640 (5), assoliren les graduacions següents, els guixolencs que detallem per ordre alfabètic:

9 capitans de galera de sa magestat o d'Espanya: Aixadas, Rafel; Amat, Damià; Collell, Pere; Falgueras, Joan; Gallart, Francesc; Guardiola, Montserrat; Massanas, Gaspar; Moret, Pere, i Oriol, Jaume.

6 capitans de galera: Boera, Miquel; Boera, Pere; Camisó, Joan; Ensayats (?); Reg, Reig o Roig, Pere, i Rex o Reix, Antoni.

1 capità de galera de Nàpols: Caritat, Feliu.

7 patrons de galera: Geronés, Miquel; Oliver, Joan; Prats, Josep; Salija, Antoni; Salija, Joan, i Serafí, Miquel.

3 capitans: Collell, Pere, lo Jove; Ferrer, Narcís, i Torres, Joan de.

1 capità de vaixell: Ferrer, Antoni.

1 capità de nau: Arols, Joan.

16 patrons: Aiguavivas, Antoni; Blanch, Jaume; Blanch, Toni; Cabañas, Pere; Durban, Toni; Estella, Francesc; Font, Pau; Gres, Francesc; Jaume (6); Julià, Benet; Oliva, Jaume; Proeta (?); Seguer, Antoni; Seguer, Jaume; Seguer, Joan, i Simon, Antoni.

4 patrons de nau: Coll, Rafel; Lodo o Codo, Joan; Pou, Benet, i Says, Joan.

3 patrons de barca: Alzina, Jaume; Caxa, Antoni, i Llobet, Toni.

1 patró de vaixell: Mateu, Miquel.

1 conseller de la galera Reial d'Espanya: Agostí, Antoni.

2 còmits de galera de sa magestat: Ferrer, Joan, i Torres, Sebastià (7).

Sant Feliu, doncs, vivia de cara a la mar, font principal dels seus ingressos.

Dos dels personatges citats sabem documentalment que estigueren a Lepant: Montserrat Guardiola (Montserrat Gordiola segons els documents) i Miquel Serafí.

Hem publicat un esboç biogràfic del primer (8); fem-ne un resum: Segons Rosell (9), Guardiola comandava la galera «Santiago» que pertanyia a l'esquadra de Nàpols, el cap de la qual era Alvaro de Bazán; anava entre les galeres de Venècia capitanejades pel brau Barbarigo, puix Juan de Austria no confiava gaire en el valor de la majoria dels venecians. D'aquesta esquadra, l'esquerra del dispositiu de la Lliga, moriren l'almirall Barbarigo i dos grans capitans: el seu nebot Contarini i el nostre Guardiola.

Dos documents confirmen que Montserrat Guardiola era guixolenc: El primer és una partida de baptisme on consta que l'any 1570 fou «padrina Raphaela, muller del capità Guardiola». Per tant, aquest era capità abans de Lepant. El segon és un inventari que, com consta en el seu encapçalament, «segons la Constitució general de Catalunya, ...qualsevol dona que sobrevisqui al seu marit després de la mort d'aquest, sàpigui que en el plaç de trenta dies ha de fer inventari valorat, i en el plaç d'altres trenta dies l'ha d'acabar». Aquest inventari fou començat el 8 de desembre de 1571. Si recordem que la nova de la victòria cristiana arribà a Barcelona el 31 d'octubre, hem de suposar que a Sant Feliu degué conèixer-se uns dies després. És lògic, doncs, que l'inventari de béns que confeccionà la «magnífica Sra. Rafaela, vídua del magnífich Monserrat Gordiola, difunt, capità de galera...» fós començat en aquella data. Resumint: el guixolenc Montserrat Guardiola era capità d'una galera de Nàpols i morí a Lepant lluitant contra

l'esquadra de Siroco. No hi ha dubte: fou un dels grans herois espanyols que pagà amb la vida el seu valerós comportament.

De Miquel Serafí, l'estudi del qual no hem acabat encara, en coneixem la partida de defunció, que diu: «A 3 de dit dia, mes y any (3-XII-1614) morí lo Capità Serafí, entretingut en les galeres de Cathalunya, de edat 83 anys, lo qual après aver escapat de tans parills morí en sa casa, de malaltia. Rebé los sacraments de la Isglésia. Lo primer dia se li féu lo ofici conventual; los dcs següents, comú». Escrit possiblement per altra mà, però amb lletra de l'època, es llegeix: «trobàs en la Batalla naval del Sr. D. Juan de Austria». I, al marge: «Dit capità Serafí se trobà en la batalla naval» (10).

Pels documents consultats, doncs, sabem que lluitaren a Lepant dos guixolencs d'alta graduació: Guardiola i Serafí, i si bé creiem que n'hi havia bastants més — sense arribar, ni de molt, als 80 d'en Ribes — no podem demostrar-ho car els documents citats no donen detalls de tipus militar més que en limitadíssims casos.

Per les dades reunides, podem concedir que l'any 1571 — data de la batalla de Lepant — estaven en actiu, amb els càrrecs ja citats, els 25 guixolencs següents: Amat; Falgueres; Massanas; Oriol; Pere Reg, Reig o Roig; Antoni Rex o Reix; Geronès; Oliver; Prats; Ros; Joan Salija; Narcís Ferrer; Arols; Antoni Blanch; Durban; Gres; Julià; Proeta; Joan Seguer; Coll; Lodo o Codo; Says; Alzina; Llobet; Joan Ferrer, i Torres. D'ells, deu estan a la llista d'en Ribes; per tant, hi ha força probabilitats que lluitessin a Lepant. Són: Pere Reg; Oliver; Amat; Narcís Ferrer; Falgueres; Gallart; Joan Seguer; Durban; Alzina i Julià. Els altres també foren guixolencs importants i algun d'ells potser lluità a Lepant. Fem constar, però, que no hem trobat cap document que ens doni peu a creure-ho.

L'article d'avui va dedicat a un d'ells: a Jaume Oriol, capità de galera de sa magestat.

III. Notícies de Jaume Oriol procedents de fonts documentals

L'estudi de nombrosos documents dels segles XVI i XVII ens ha fornít 35 referències del nostre biografat o dels seus familiars. Anem a publicar-les tot seguit, començant per donar-los un número d'ordre, a continuació del qual possem la data corresponent. Són aquestes :

1. 19-XI-1535. «...fou batejada Caterina, Jàtzera, filla del senyer en Jaume Oriol e madona Catherina, muller sua...» (B).

2. 7-VI-1541. «...fou batejada... Ponsa, filla de en Jaume Oriol e de mado Caterina, muller sua...» (B).

3. 5-IV-1542. «...padrí lo senyor en Jaume Oriol, mariner...» (B).

4. ?-I-1556. «...fou padrina Ponsa Oriola, filla del senyer en Jaume Oriol...» (B).

5. 14-II-1557. «...fou padrina Caterina Oriola, esposada de Josep Prats, mariner, filla del senyer en Jaume Oriol, mariner...» (B).

6. 15-II-1561. «...padrí m.^o Jaume Oriol, capità de galera...» (B).

7. 3-VIII-1562. «...padrina Ponsa, filla de Jaume Oriol y esposada de Joan Madir, mariner...» (B).

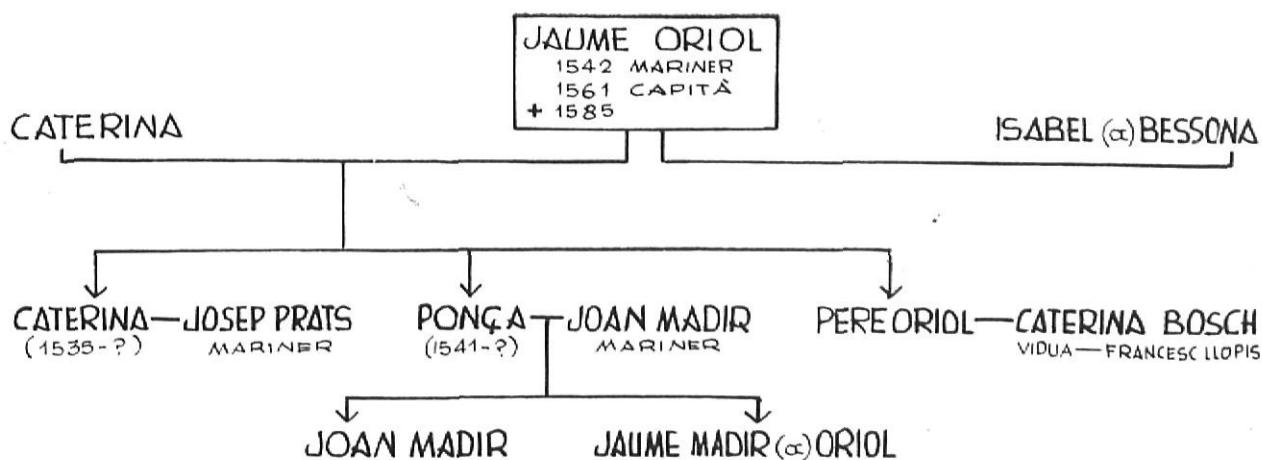
8. 31-XII-1562. En el testament de Joan Camisó pare, diu que la seva casa del carrer de l'Hospital afrontava «a tramontana amb m.^o Jaume Oriol, mariner» (12).

9. ?-VII-1564. «...la filla del Capità Oriol, muller de Josep Prats, mariner...» (B).

10. 17-I-1565. «...foren padrins m.^o Jaume Oriol, capità de galera, y Caterina Oliveras». (B).

11. 1567. Fou jurat segon (13).

12. 6-VII-1572. Testament de Jaume Oriol, capità de galera de sa magestat. Vegeu-ne detalls en el capítol següent (14).

La família Oriol, del 1535 al 1611, segons els documents trobats fins ara

13. 10-II-1576. «...fou batejat Antoni, fill de Albero, esclau de m.^o Oriol, capità, y de sa muller Maria. Fou padrí m.^o Antoni Oliu, estudiant, y padrina Elisabet, muller de Juan Visens...» (B).

14. 25-VI-1577. «...y padrina Catarina Horiola, muller de Jaume Horiol, capità de galera de sa magestat.» (B).

15. 29-XI-1578. «...y padrina Catarina, muller del capità Jaume Horiol...» (B).

16. 5-II-1579. «...y padrina Catarina, muller de Jaume Horiol, capità de galera...» (B).

17. 4-VI-1581. «...fou batejat Juan, Monserrat, fill de m.^o Feliu Caritat, mercader, y lo mateix any jurat segon, y de Jerònima, muller sua; fou padrí lo capità Jaume Horiol...» (B).

18. 5-II-1585. Segon testament conegut de Jaume Oriol, capità de galera, natural y habitant de la vila de St. Feliu de Guíxols (15). Vegeu-ne més detalls en el capítol següent.

19. 5-II-1585. «...dit dia morí Jaume Oriol, capità de galera.» (O).

20. 6-II-1585. «A VI soterraren lo susdit m.^o Jaume Oriol...» (O).

21. 8-II-1585. «A VIII es féu la exida del susdit m.^o Jaume Oriol. Féu conventual; digué la missa m.^o Antoni Oliu, son nebot...» (O).

22. 29-VIII-1585. «A XXIX se féu lo capdany de Jaume Oriol, capità de galera...» (O).

23. ?-IV-1586. «...morí m.^o Jaume Madir als. Oriol, net del capità Oriol, jove de 20 anys...» (O).

24. 16-VII-1588. «...se féu la axida de Joan Madir, alias Oriol...» (O).

25. 1589. Pere Oriol fou jurat segon.

26. 13-VI-1592. «...padrina la Sra. Oriola...» (B).

27. 17-VIII-1593. «...padrina mado Oriola, viuda...» (B).

28. 24-I-1594. «...padrina Alisabet Oriolla, alias Basona...» (B).

29. 26-XII-1597. «...padrí m.^o Pere Oriol...» (B).

30. 1598. Pere Oriol fou jurat en cap.

31. 24-I-1605. «...padrina Elisabet Oriola, viuda...» (B)

32. 9-II-1605. «...s'esposà y prengué benedictió lo Ser. Pera Oriol, de una part, ab la Sra. Catherina Bosch, filla de m.^o Damià Bosch...» (M).

33. 1-X-1607. «...murió mado Oriola, viuda, mujer que había sido del capitán Oriol, q.^o...» (O). (16)

34. 21-IV-1611. «...padrina la Sra. Catherina Oriol, viuda...» (B).

35. 29-VII-1611. «...d'esposí...a m.^o Francesch Llopis ab la Sra. Catherina Oriola, viuda (de Pere Oriol)», segons nota al marge. (M).

IV. Dades per a una biografia de Jaume Oriol

Jaume Oriol era mariner i estava casat amb Caterina que, seguint els costums d'aquella època, hom anomenava Oriola.

Vivien al carrer de l'Hospital, al costat de can Camisó, que estava davant mateix del susdit centre benèfic.

Coneixem tres fills del matrimoni: Caterina, batejada el 1535; Ponça, el 1541, i Pere a qui trobem citat per primera vegada en un testament del seu pare.

Caterina i Ponça casaren, respectivament, amb Josep Prats i Joan Madir, ambdós mariners. No coneixem fills del primer matrimoni i sembla que no en tingueren; del segon, tenim notícies de Joan Madir i Jaume Madir, conegut també per Oriol, probablement per ésser el segon hereu del seu avi.

Troblem per primera vegada capità de galera a Jaume Oriol en una referència de 1561; càrrec que està confirmat en altres 13 referències més.

L'any 1567 fou jurat segon però això no vol dir que hagués deixat de navegar. Prou se'n queixaven els guixolencs ja que sovint alguns jurats i consellers, per anar embarcats, estaven fora de Sant Feliu i no podien complir les obligacions que llurs càrrecs comportaven.

El 7 d'octubre de 1571 tingué lloc la batalla naval de Lepant. Pere Oriol ignorem on estava, si bé el sabem, per tres referències anteriors, capità de galera. ¿Prengué part a la famosa batalla? ¿Havia quedat a la Península amb la resta de l'esquadra? El seu nom no està a la llista dels capitans guixolencs que, segons en Ribes, lluitaren a Lepant però això no diu res car ell mateix confessa que la seva relació és incompleta.

El 6 de juliol de 1572, probablement així que arribà a Sant Feliu després de la gran batalla naval, féu el primer testament que li coneixem. ¿Fou conseqüència del perill que acabava de passar o per haver conegut o vist la fi violenta d'algun amic? Perquè lògicament hem de suposar que coneixeria el seu país i company d'armes Montserrat Guardiola, de qui ja hem parlat.

Sigui com sigui, el fet de fer testament als pocs mesos de Lepant ens fa creure que aquell fou conseqüència del combat naval. L'encaççament diu així: «Testamentum mag. Jacobi Oriol, capitanei tirremis sue magestatis». Comença invocant el nom «de nostra Sr. Déu Jesucrist... qui per la sua acustumada clementia i pietat no vol que ningú peresca ans bé tots aquells qui en ell tenen fe y speransa salva he guarda he als eternalis goixs de paradís aporta». Segueix: «Persò jo, Jaume Oriol, capità de galera de sa magestat, natural de la vila de St. Feliu de Guíxols, sa, per gràcia de Déu, de cors y de pensa, volent disposar dels béns ha mí per Ntre. Señor Déu Jesucrist acomanats, fas y ordèn mon darrer testament he ho derrera he última voluntat mia en y ab la qual fas y elegesch per y en marmes-

sors y de aquest meu darrer testament executors, so és a saber: ha Catarina Oriola, charíssima muller mia, y ha Pera Oriol, charíssim fill meu, y als honorables mestre Antoni Reix, cirurgià, Steva Oliu, mariner, cunyat meu, y ha mossèn Feliu Caritat, mercader, y ha mossèn Antoni Pi, mercader, de la pnt. vila de Sant Feliu de Guixols...».

A continuació es preocupa de la seva ànima, aiví com de la dels seus familiars. Vegem la importància que hi donaven, com a punt de comparació amb els testaments que s'acostumen a fer avui:

«Primerament he ans de totes coses. acoman la mia ànima al Altíssim Creador y Redentor de tot lo món, qui aquella da no res la ha creada, que ell per mèrits de la sua Sancta y sagrada mort y passió la vulla salva + vull y man que tots los deutes he injúries que lo dia de mon òbit io deuré a restitució dels quals seré tingut y obligat, sien pagats he restituïdes de mos béns, breument, simplement, sumariament de bé y de pla, sens estrèpit ni figura de judici algun, ha foc de bona consciència; la sepultura al cors meu fahedoravull que sia feta en lo sementiri de la isglésia de la vila de St. Feliu de Guixolls, en lo vas ha hont mos antebassats stan sepultats ho en la isglésia de aquella terra ho lloch ha hont finiré mos darrés dies, la qual vull que sia feta bé y honoríficament com de mos consemblants és fer acostumat, per lo dret de la qual deix de mos béns la quantitat necessària (17). Item vull y man que me sia scelebrat novenal y capdany ha coneguda de dita Caterina Oriola, charíssima muller mia, per lo dret dels quals deix de mos béns la quantitat necessària. Item vull i man que me sia scelebrat un aniversari perpetuament ho solemne tots anys per la ànima mia y en remissió de mos pecats per lo qual deix de mos béns la quantitat necessària, lo qual vull que sia scelebrat en aquella isglésia ho isglésias y per aquelles persones religioses que ha mos marmessors apparrà y millor ben vist los serà. Item vull y man que per la ànima mia y en remissió de mos peccats me sia scelebrat un trenenari de misses del orde del aloriós Sant Amador... Item vull y man que lo dia de la mia sepultura me sien scelebrades set misses ha honor y glòria dels set goixs de la Santíssima y humil Verge Maria... Item vull y man que saquida la mort mia, per mon hereter y de mos béns sien smerçades deu lliures moneda barcelonesa, la renda annuals de les quals vull que sia convertida en comprar cera per ha fer candelas per ha encendre en lo temps se mostra la vera creu de coresma en la isglésia de la pnt. Vila, de la qual renda vull que ne sia administrador mon hereter y los seus. Item deix al cellerer del monestir de la pnt. Vila sis dinés. Item deix al hospital dels pobres de la pnt. vila, un sou per amor de Déu. Item als bassins qui acostuman de captar per la isglésia de la pnt. vila los dias de diumenges y festes solemnes. a quiscú sis dinés. Item deix ha Ntra. Señora del Roser que nova-

ment se és fabricada en la isglésia de la pnt. vila, un ducat moneda barcelonesa (18). Item vull i man que saguida la mort mia sian fetes dir sinc misses per la ànima de mon para y altres sinc per la ànima de ma mara, ha honor y glòria de les cinc nafres que Jesucrist patí en lo Santíssim Cors. Item vull y man que seguida la mort mia, sien scelebrades sinc misses per la ànima de mon avi y sinc per la ànima de la àvia, ha honor y glòria de dites Sacratíssimes sinc nafres. Item vull y man que la dita ma fi sequida, sien fetes scelebrar sinc misses per aquella ànima que jo so més tingut y obligat.»

Reconeix haver rebut 50 lliures barceloneses, dot de la seva esposa, a la qual en deixa altres 50 «per bona amor conjugal y per molts agradables serveis que de ella tinc rebuts». A més la deixa «señora potent y usufructuaria de tota ma heretat y béns... vivint emperò casta y sens marit» i l'allibera de fer inventari, com estava ordenat, i de «retre compte de les coses que haurà administrades».

Nomena hereu el seu fill Pere Oriol però li mana que obeeixi la seva mare i li «prohibesch que no puga casar sense exprés consentiment y voluntat de dita sa mare». Si no la creu, Caterina té facultat suficient perquè «lo puga llençar de casa» sense donar-li res de l'heretat; això sí, no pot «perjudicar la institució de herentia devall escrita, ha dit Pera Oriol».

Deixa a Joan i a Jaume, nets seus, fills de Joan Madir i de Ponça, difunts, per dret de legítima, cinc sous a cada un.

Si morís l'hereu, el succeiria en Jaume Madir i a aquest son germà Joan Madir. Si els tres morissin sens deixar descendència o no acceptessin l'herència, ordena «que tots mos béns sien venuts en lo encant públich al més donant, per dits mos marmessors...». Com pot veure's, era previsor en gran manera. No ho extranyem; els testaments d'aquella època eren més o menys semblants.

De la quantitat obtinguda, mana que «ne sia esmersada... la quantitat necessària per a fer dir una missa cada setmana en lo dia de desapte, en la capella del hospital de la pnt. vila, he lo que sobrara... distribuit entre les persones de mon llinatge y de dita Caterina, muller mia, tant per donzellas ha maridar com per infants orfes y altres descendents de casa de dit Esteva Oliu, marmessor meu y cunyat, y de Esperança, muller sua».

Amb Jaume Oriol, signen els testimonis criats per dit testador: Mateu Massanet, mercader; Narcís Alzina, donzell; Antoni Cabanyes, mariner; Antoni Andreu, escriptent; Miquel Madir i Francesc Calvo, teixidors de lli, i Joan Masó, calafat, tots de la pnt. vila de Sant Feliu de Guixols.

Fins l'any 1557 el trobem mariner i el 1561, capità de galera. Després d'aquesta data, ni una sola vegada no el tornem a trobar mariner, si

exceptuem en el testament d'en Camisó, que ja no l'afecta directament. De capità en tenim 13 referències, cosa que no passa amb el presumpte heroi guixolenc Joan Camisó que, de 46 referències solament en una consta que fou capità de galera.

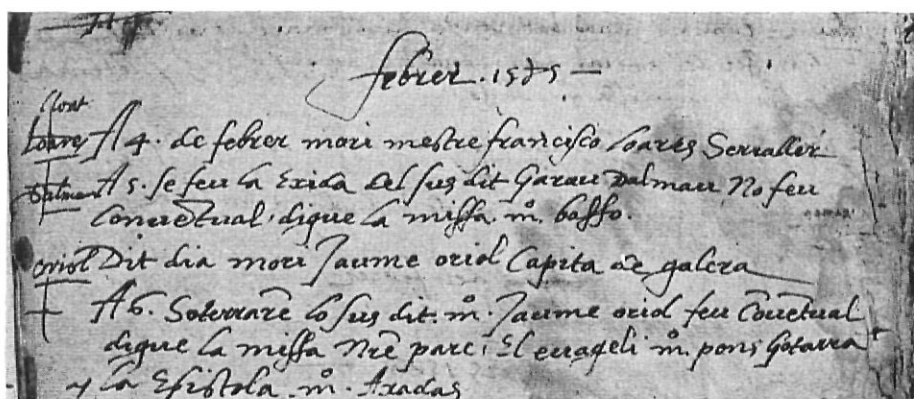
Entre 1579 i 1585 quedà vidu de Caterina i casà, en segones núpcies, amb Elisabet, de la qual sembla que no tingué cap fill.

A conseqüència d'aquest nou matrimoni, el 5 de febrer de 1585 féu un segon testament, com era lògic. En ell també declara: Jo, Jaume Oriol, capità de galera, natural y habitant de la vila de Sant Feliu de Guíxols...». Nomena diferents marmessors entre els quals hi ha Antoni Oliu, prevere, «la dona Na Elisabet, muller mia, lo honorable en Pere Oriol, fill meu...».

Fa hereu universal al seu fill Pere Oriol i, si morís, ho serien per aquest ordre: Jaume Oriol i Joan Madir, nets seus.

Com en el primer testament, si morien tots, mana que els béns siguin venuts i els diners repartits entre diferents famílies «y si per cars en alguna de dites cases se esdevenia haver-hi algun catiu, que lo dit més pròxim parent de mi o de ma muller li pugua consignar lo que li apparrà en adjutori de son rescat» (19).

El mateix dia que féu aquest testament, morí: era el 5 de febrer de 1585. Havia estat capità de galera durant més de 24 anys, durant els quals degué demostrar un tremp i un coratge extraordinaris, car la vida marinera, en el segle XVI, era difícil, dura i arriscada.

Partida de defunció de Jaume Oriol, capità de galera

D'entre les diferents disposicions, recollim: «Item vull y man que per ànima de la dona na Catherina, difunta, primera muller mia, sia instituït altre aniversari simple quiscun any...». «Item així vull y man que per ànima de Catherina Oriola y de Ponsa Oriola, defuntes, filles mies, sien instituïts dos aniversaris simples...».

Allibera un esclau i els seus dos fills, amb aquestes paraules: «Item deix a Alvaro sclau meu, de nació de Granada, y a Joseph y Anthoni (ref. 13), fills seus, encontinent la mia fi seguida pura y mera llibertat així y com antigament quant los homens naxien franchs y no y havia servitut coneguda ni manumissió introduyda restituintlos al dret primer y fentlos ciutadans romans donantlos llibertat que pugan star en judici y fer y tractar qualsevol coses que pot l'home llibert y no sotmès a servitut...».

Deixa a Jaume Oriol, fill de Joan Madir i de Ponça Oriola, difunts, deu lliures.

Confessa i reconeix «a la dita Dona na Elisabet, muller mia, que de son dot tinch rebudes vuytanta lliures», quinze de comptat i les restants «ab un censal que quiscun any reb sobre la casa de Joan Barella, ferrer».

Estigué a Sant Feliu almenys els anys 1542, 61, 65, 81 i 1585, ja que el sabem padrí en cinc baptismes d'aquestes dates, i el 1572 i 1585, dates dels testaments.

El mes d'abril de 1588 morí Jaume Madir, àlies Oriol, net del capità del mateix cognom, a l'edat de 20 anys.

El 1589, Pere Oriol, fill del capità, fou jurat segons i el 1598, jurat en cap. El 1605 casà amb Caterina Bosch i, si sanys després — el 1611 — aquesta tornà a casar-se, ara amb Francesc Llopis. Per tant, aquell morí entre les dues darreres dates.

Segons les referències recollides, Joan Madir quedà hereu del capità; això si no se'ns n'ha escapada alguna, cosa sempre possible.

Fem ara un recompte en relació amb la batalla naval de Lepant: Coneixem a Jaume Oriol mariner, des de 1535 a 1561, data en la qual el trobem capità de galera. Des d'aleshores, tenim 13 referències on diu que és capità; 1, mariner; 1, jurat segon, i 1 on consta solament el nom. Assaja, doncs, ésser polític, car fou jurat segon, però no degué reeixir. En canvi, fou tot un per-

sonatge militar i el sabem capità de galera quan tingué lloc la batalla naval de Lepant. ¿Hi prengué part?

V. BIBLIOGRAFIA CITADA I NOTES

- (1) SALVADOR RIBES. — **Manifiesto de la Verdad y vivo dibuxo de la antigua y real villa de San Felio de Guixols...**, Barcelona, 1674, p. 48 i 49. En sabem un sol exemplar; està a l'Arxiu Diocesà on hem pogut comentar-lo amb el seu director, Dr. Tomàs Noguera, a qui estem molt agraïts.
- (2) JOSEP IGLESIES. — **Pere Gil i la seva Geografia de Catalunya**, Quaderns de Geografia I, Barcelona, 1949, p. 119.
- (3) JAUME VICENS I VIVES. — **Notícia de Catalunya**, 1954, p. 10.
- (4) VALERI SERRA I BOLDU. — **Sant Felio de Guixols i la batalla de Lepanto**. — «Ceida», Sant Felio de Guixols, 1928.
- (5) La primera és la més reculada dels llibres parroquials i la segona, la més tardana que hem recercat.
- (6) El text, del 1585, diu: «...morí un albat de un brasser o pescador que's diu patró Jaume». D'on deduïm que, entre els patrons, alguns potser ho eren d'embarcacions de pesca; per tant, no haurien de constar en la relació de comandaments.
- (7) Hem deixat el nom de les diferents graduacions amb les mateixes paraules dels documents consultats.
- (8) «ANCORA» de Sant Felio de Guixols, 22 abril de 1971.
- (9) CAYETANO ROSELL. — **Historia del combate naval de Lepanto**, Madrid, 1853, p. 84 i 195.
- (10) Arxiu Parroquial de Sant Felio de Guixols.
- (11) (B) equival a llibre de baptismes; (O) al d'òbits, i (M) al de matrimonis.
- (12) Arxiu Històric de Girona, núm. 197, llibre d'inventaris de Joan Llandrich (1562-1573).
- (13) Per les referències nùms. 11, 25 i 30, vegeu EDUARDO GONZALEZ HURTEBISE, **Bosquejo histórico de la Villa de San Felio de Guixols**, editado por «ANCORA», 1970, p. 174 i 175.
- (14) Vegeu nota núm. (9).
- (15) Arxiu Històric de Girona, núm. 647, provisional.
- (16) es de 1523 ,el monestir guixolenc estava unit a la Congregació de Valladolid; això explica que, de quan en quan, hom trobi partides escrites en castellà, fetes per monjos vinguts de fora.
- (17) El capità Oriol anava embarcat la major part de l'any, i les topades amb els pirates barbarescs eren segures. Com a conseqüència, la mort podia sorprendre'l en qualsevol lloc i en el moment més impensat; això explica aquesta disposició testamentària.
- (18) La notícia de la victòria de Lepant arribà a Barcelona el 31 d'octubre de 1571, i el 6 de juliol de l'any següent, en el testament del capità Oriol hom parla de «Ntra. Señora del Roser que novament se és fabricada en la isglésia de la pnt. vila». Evidentment deu referir-se a un altar que no estaria en gaire bon estat car fou «fabricat» de nou. Es una prova, però, que Nostra Senyora del Roser ja havia arribat al cor dels guixolencs. Amb Lepant, «la devoció rosariana rep un increment universal que per cert Catalunya no necessitava, si bé l'estímul no fou perdut», segons VALERI SERRA i BOLDU (**Llibre d'Or del Rosari a Catalunya**, Barcelona, 1925, p. 29).
- (19) Potser la pirateria no ha estat ben valorada pels historiadors catalans, almenys els que hem consultat. Segons les nostres recerques, bon nombre de guixolencs caigueren «catius», és veritat, però també tenim referències abundoses de negres, captius i esclaus que pertanyien a famílies guixolenques. Hem vist com el capità Oriol, en aquest segon testament, allibera Albaro i els seus dos fills, un d'ells batejat el 10-II-1576 (ref. 13) i aquí parla de la possibilitat de tenir algun parent «catiu» dels moros. Es cert que els guixolencs podien rebre en qualsevol moment l'escomesa brutal dels corsaris barberescs; tenim la impressió, però, que els nostres braus mariners no els quedaven gaire enrera. Tema que tractarem amb deteniment algun altre dia.

